

פרשת שמות

איך נולד מנהיג

חשיבותו של הנושא הנבחר

בפרשת שמות אנו נפגשים בפעם הראשונה עם משה, אחד מגדולי המנהיגים שקם לעם היהודי, ועוקבים אחר סיפור גדילתו, מלידתו ועד היותו למנהיג העם. כיום וגם בעבר יש למנהיגים תפקיד חשוב בתחומים רבים. קשה לדמיין קשרי ידידות בין מדינות ללא מנהיגים, בית ספר ללא מנהל או יחידה צבאית ללא מפקד. אפילו לקבוצות חברים יש לעתים מנהיג "רשמי" או "לא רשמי". בעולם המודרני אפשר להצביע על שורה של תכונות הגורמות לבני העם להעריך מנהיגים, ולכן מסייעות למנהיגים להיבחר (אם הם מתמודדים בבחירות), כמו כריזמה, אמת פנימית חזקה, עשייה מרשימה, כושר שכנוע ועוד. אילו מהתכונות האלה היו למשה? ננסה לבדוק... המקרא מציין כמה כישרונות שהיו למשה: ראשית, כישרון הנבואה יוצא הדופן שלו "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים" (דברים ל"ד, פסוק י'). סביר שכשרון זה סייע למשה בהתנהלות מול האל, אך לא ברור אם הוא סייע לו מול העם. תכונה נוספת המצוינת במקרא היא הענווה: "והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר י"ב, ג'), ייתכן שתכונה זו הובילה את משה להתנהגות רחמנית ומתחשבת בכל אדם, כפי שמתואר במדרשי חז"ל (ראו במדור "נאה דורש"). תכונה שלישית המוזכרת במקרא, תכונה שעליה מעיד משה עצמו, היא ליקוי הדיבור שלו: "כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שמות ו', י"ב). לצד תכונות אלו חשוב גם לציין את סירובו של משה לקבל עליו את המנהיגות בטענה שאין לו הכישרונות הדרושים לכך (ייתכן שסירוב זה היה ביטוי לענווה). בכך ויתר, כמובן, על כוח רב ועל מנעמי השלטון. אין ספק שתכונותיו ורבים ממעשיו של משה שונים מאוד מתכונות המנהיג שאנו מכירים היום, ואולי בכך ייחודו. למורים רבים קשה להתמודד עם תלמידים שנחשבים "מנהיגים שליליים" – תלמידים הסוחפים אחריהם ילדים אחרים למעשי קונדס והתנגדות למורה, אולם יש לזכור שכושר מנהיגות הוא נכס רב עוצמה, ואפשר לנסות "לנצל" אותו מאפשר להובלת אנשים לעשייה חיובית. כדאי לעודד תלמידים בעלי כישרון כזה ולהסביר להם את כוחם ואת חובתם להשתמש בכישרון זה בדרך חיובית.

כתוב בפירוש - עוד פירוש על מדור הפרשנות

פירושו של אבן עזרא מסביר את תשובתו של משה לקריאתו של אלוהים אליו, לצאת ולהנהיג את עמו ולהוציא ממצרים. הילדים המשוחחים במדור מסבירים שתשובתו של משה נחלקת לשני חלקים, כל חלק עונה לחלק אחר מקריאתו של האל: א) לקריאה לצאת אל פרעה ענה משה בשאלה: מי אני שאוכל לעמוד מול פרעה המלך הגדול? ב) לקריאה להוציא את עמו ממצרים ענה משה בשאלה: איך אוכל להוציא עם גדול שכזה ממצרים? הילדים "מפרקים" את הפסוקים ו"מסדרים" כל תשובה מול הקריאה המתאימה לה, ומסייעים לקוראים להבין את הקשר בין הבקשות לתשובות. לקראת סיום, יוני (הילד בחולצה הצהובה), לומד מהפירוש הזה על חשיבות הצגת טעונים לפי סדר, ועל החשיבות להתייחס לדבריו של הצד השני. אפשר לנצל אמירה זו ולעסוק בכללי השיח הנאותים ובהקשבה זה לזה.

נאה דורש – עוד מילת הסבר על המדרש

מדרש זה מציג תכונה חשובה של מנהיג: אכפתיות מהעם ואפילו מכל פרט ממנו (או בלשון המדרש, רחמים). אגב, יש מדרש דומה גם על דוד המלך, שהיה אף הוא רועה צאן.

במקרים רבים במקרא ובמסורת היהודית בכלל עם ישראל מדומה לצאן ומנהיגו נמשל לרועה. כמה מנהיגים חשובים בתולדות העם היו על פי המקורות רועי צאן. ההנחה היא שרועה הנוהג כראוי בצאנו, ידע לנהוג כראוי גם "בצאן אנושי". **התכונות החשובות למנהיג** הבאות לידי ביטוי במעשה הגדי הן אכפתיות, דאגה ליחיד ולחלש בחברה ונכונות לפעולה אקטיבית לטובת הנזקק לעזרה. מובן שלמשה היו תכונות נוספות שעשו אותו למתאים להנהגה. תכונות אלו באות לידי ביטוי בסיפורים אחרים בתורה ובספרות חז"ל, ומדרש זה מביא רק פן אחד של אישיותו ומנהיגותו.

מקבלים אחריות בפרשה

רוב מי שבחרים בתפקיד הנהגה פועלים מתוך תחושת אחריות ומחויבות לקבוצה שהם מנהיגים ולמשימה שהוטלה עליהם, ומתוך אמונה שיוכלו להוביל את הקבוצה ולקדם אותה.

גם למנהיג טוב, גם למנהיג שנבחר על ידי הרוב, יש מתנגדים, וגם מי שבחרו בו מסיבות מסוימות, יכולים להתנגד לו בנושאים אחרים. לכן הנהגה היא "עבודה קשה" מאוד, ופעמים רבות יכולה להיות למנהיג תחושה ש"המונהגים" הם כפויי טובה.

מצד שני – לפיתוח הנושאים העולים במדור

הפעם לא מוצגת דילמה של ממש אלא הסבר על ההבדלים בין תפקידיהם של ראש הממשלה והנשיא במדינה ישראל. אפשר לסכם ולהגדיר שראש הממשלה ממלא תפקיד **ביצועי**, ואילו תפקידו של הנשיא הוא תפקיד **ייצוגי** בעיקרו.

